Partij van de Arbeid, congres 2-3-4 April 1987. Embargo tot moment van uitspreken. Alleen de uitgesproken tekst geldt. Openingstoespraak van partijvoorzitter S. Poppe.

Het 21e congres van de Partij van de Arbeid wordt een congres van vernieuwing. In meerdere opzichten.
Om te beginnen: vandaag wordt het proces van aflossing van de wacht afgesloten. Na de zo succesvolle start van fraktievoorzitter Wim Kok wordt dan nu een nieuwe partijvoorzitter gekozen. En hoewel wij een beginselpartij zijn, die de politieke strijd liever voert op basis van de overtuigingskracht van onze ideeën, dan op de populariteit van mensen, is ook die keuze van een nieuwe voorzitter een belangrijk moment. We zijn realistisch genoeg om te beseffen dat de personen aan de top zoiets als het visitekaartje van de partij vormen. Bovendien dat hun wijze van leidinggeven en hun visie op de toekomst van groot belang zijn.
Welnu, met het koppel Marjanne Sint-Wim Kok staat de partij klaar om de strijd met vernieuwd elan voort te zetten.
In de tweede plaats vormen de achtergronddebatten op dit congres het begin van de openbare discussie over de vernieuwing van programma, strategie en interne werkwijze van de partij. In een snel veranderende maatschappij maakt de Partij van de Arbeid zich op om zich met nieuwe ideeen en een nieuwe aanpak aan ons volk te presenteren.
En in de derde plaats vindt dit congres plaats in een stemming van gerechtvaardigde verwachting van een politieke ommekeer: de uitslag van de Statenverkiezing geeft hoop op een naderend einde van de neo-conservatieve politiek. Een ommekeer waar miljoenen in dit land reikhalzend naar uit zien. Voor het eerst sinds jaren bleven CDA en VVD onder de 50%. Er gloort licht aan het eind van de tunnel.
Sinds het vorige huishoudelijke congres van onze partij is er heel wat gebeurd. Laat ik om te beginnen een paar cijfers noemen.
Ons ledental groeide, hoewel niet opzienbarend, namelijk met 3 procent, van ongeveer 100.000 tot 103.000. Maar in Brabant en Limburg bedroeg die groei liefst 12%.
Het lijkt misschien zo onbelangrijk, die vaststelling dat het

ledental van de partij een kleine groei vertoonde. Ledenwerving en ledenbehoud van politieke partijen staat zelden centraal in de publiciteit. En ook in onze eigen partij wordt

meer aandacht besteed aan wat dan het eigenlijke poltieke werk wordt genoemd: onze opstelling in raden, staten en parlement. De daadwerkelijke invloed op het overheidsbeleid.
Maar de vraag of wij daar in de toekomst onze invloed kunnen versterken is wel afhankelijk van het werk van al diegenen die de partij zelf in stand houden. Trouwens, ook de meningsvorming, de scholing, het optreden van de afdelingen naar buiten in de permanente campagne, de contacten met groepen en instellingen in de plaatselijke gemeenschap, het vraagt allemaal de inzet van duizenden mensen, waar we ook in deze verslagperiode weer op hebben kunnen vertrouwen. Een inzet waarop we met z'n allen trots mogen zijn!
Er zijn ons in de afgelopen periode ook vele trouwe werkers ontvallen. Ik kan ze natuurlijk niet allemaal noemen. Ik beperk me tot vijf namen:
Jaap Burger, jarenlang fractievoorzitter in de Tweede Kamer, de architekt van het kabinet-Den Uyl en ook daarna nog jarenlang een meelevend adviseur op de achtergrond;
Ben Sajet, huisarts en gemeenteraadslid in Amsterdam. Een man met heel grote verdienste voor het werk van SDAP en PvdA op het gebied van de volksgezondheid;
Jan van der Ploeg, wethouder en Eerste-Kamerlid. Pionier van de na-oorlogse socialistische politiek op het terrein van de stadsvernieuwing;
Siep Posthumus, met Vondeling en Voogd vertegenwoordiger van de vrijzinnig-democratische stroming die meewerkte aan de oprichting van de brede, democratisch-socialistische volkspartij na de oorlog. Secretaris van de Tweede-Kamerfractie en deskundige in de vervoersproblematiek;
Adri de Boon, bestuurder van het NVV. Van harte voorstander van meer eenheid in de arbeidersbeweging door de fusie van NVV en NKV in de FNV, maar ook overtuigd socialist en actief adviseur van de partij.
In deze vijf wil ik graag alle actieve leden van de partij eren, die ons in de verslagperiode door de dood ontvielen en naar wie velen op allerlei plaatsen in de partij met zoveel waardering terugdenken. Ik vraag U enige momenten stilte om hen allen te gedenken.
Ik had het over het vele werk dat mensen in en voor de partij hebben verricht. Uiteraard zien we het resultaat altijd graag terug in verkiezingsuitslagen.
Welnu, het aantal gemeenteraadszetels groeide in maart 1986 met maar liefst 25%. In het Zuiden met 65%. Het aantal Statenzetels groeide landelijk gemiddeld met 58% en

kwam daarmee boven de al zeer goede uitslag van 1978. Voor Brabant en Limburg gezamenlijk was die stijging, vergeleken met 1982, bijna honderd procent.
Deze telkens herhaalde grote winst in het Zuiden mag gerust opzienbarend worden genoemd. Het monopolie van het CDA werd

doorbroken. In veel steden werd de PvdA de grootste. Maastricht is een van de sterkste burchten van de Nederlandse sociaal- democratie geworden. We zijn daar sterker dan bij voorbeeld in Amsterdam, Zaanstad en Groningen. En onder de steden met de hoogste PvdA-percentages van het land zijn meer plaatsen in het Zuiden:
Kerkrade, Heerlen, Den Bosch, Breda, Tilburg, Eindhoven.
Een ontwikkeling waar generaties socialisten in dit land nooit van hebben durven dromen.
Die verheugend grote winst brengt ook weer nieuwe taken voor de partij met zich mee. Want er moet veel worden gedaan aan de consolidatie van die groei, door een betere verankering van de partij in het Zuiden. In Noord-Brabant en Limburg gezamenlijk woont 22% van de de Nederlandse bevolking, maar slechts 10% van ons ledental. En om de behaalde winst vast te houden zal dat in de toekomst moeten veranderen.
De grote overwinning bij de raadsverkiezingen heeft ook na de uitslag overal in het land grote organisatorische inspanningen nodig gemaakt. De winst moest worden omgezet in meer socialistische invloed in de Colleges van B&W. Vele afdelingsbesturen moesten met nieuwe mensen worden aangevuld, omdat veel bestuurders in de raad waren gekozen. En daarnaast stond onmiddellijk de Kamercampagne voor de deur. De meesten van U, congres, hebben zich het vuur uit de sloffen gelopen. En gelukkig was dat allemaal niet voor niets. Want vijf Kamerzetels winst is niet niks. Op één zetel na het beste resultaat dat we ooit hebben behaald. Ik wil natuurlijk niet beweren dat die verkiezingsuitslag voor ons geen teleurstelling heeft betekend.
In wezen verloren we aan het CDA en Lubbers kon daardoor de coalitie met de VVD voortzetten. Het op een na beste resultaat bleek tegelijkertijd een nederlaag. Geen mogelijkheid om de stelselherziening sociale zekerheid alsnog tegen te houden, om de onderwijsvernieuwing uit het slop te halen, om een aanval te doen op de werkloosheid. Ontmoediging dreigde, terwijl binnen een jaar opnieuw verkiezingen zouden worden gehouden.

U kent de verdere geschiedenis. Een snel onderzoek naar de oorzaak van de teleurstelling. Het op de agenda zetten van de vernieuwingsdiscussie. En alle hens aan dek voor de Statencampagne. Met een resultaat dat, zoals gezegd, hoop geeft op de toekomst. Ik kom er straks nog op terug.
Voor ik dat doe een paar woorden over twee mensen die dat bij uitstek verdiend hebben: Max van den Berg en Joop den Uyl.
Max, die ons allemaal verrast heeft met zijn plotselinge vertrek, maar die acht jaar lang de partij geleid heeft op een manier waarvoor de overgrote meerderheid van ons grote bewondering heeft.
En terecht. Want het waren moeilijke jaren, waarin de sociaal-democratie overal in Noord-West-Europa voor geheel nieuwe vragen kwam te staan. Een conservatieve wind stak op, mede

versterkt door economische en technologische veranderingen, die de voorstanders van een eerlijke verdeling van inkomen, kennis en macht in de verdediging drong. Sociale bewegingen protesteerden vergeefs tegen sociale afbraak, milieuvervuiling en atoomwapenrace. Max droeg er in belangrijke mate toe bij dat de Partij tegen de stroom in staande bleef en het contact met de tijd niet verloor. Hij stond daarbij soms mensen op hun tenen, zoals ook hij niet altijd even vriendelijk werd behandeld. Blijft over het resultaat. Een sterke partij, die op dit congres zijn afgetreden voorzitter nogmaals bedankt.
Met Joop den Uyl deed iemand een stap terug, die tot de grote figuren van de geschiedenis van het Nederlandse socialisme is gaan behoren. Na Troelstra, Banning, Drees heeft Den Uyl een onuitwisbaar stempel gezet op het gedachtengoed van onze partij. Een groot econoom, een geliefd partijleider, een bekwaam strateeg. Zijn studies over "De weg naar Vrijheid", "Om de kwaliteit van het bestaan", als fractievoorzitter de bruggenbouwer naar een nieuw opkomende generatie, een inspirerend minister-president en een onvermoeibare vechter voor de doelstellingen van zijn partij. Joop is nog niet weg, maar hier willen wij - nu hij de aanvoerderspost heeft overgedragen - onze dank uitspreken voor wat hij als zodanig voor ons heeft betekend.
Wim Kok, die het stokje van Joop overnam, mocht de voldoening smaken dat de PvdA bij de Statenverkiezing weer de grootste partij van het land werd. En dat deze keer niet ten koste van de kleine linkse partijen, maar ten koste van in het bijzonder het CDA.

Onze grote concurrent, die zo'n voorkeur heeft voor neo-conservatieve politiek. Natuurlijk kan er worden afgedongen op de landelijke betekenis van deze uitkomst van provinciale verkiezingen. Maar in 1982 werden er in ieder geval door onze politieke tegenstanders wel degelijk nationale politieke consequenties aan verbonden. De PvdA werd uit het kabinet weggepest. En het lijkt niet onwaarschijnlijk dat, als het deze keer Kamerverkiezingen waren geweest, met een kabinetsformatie als inzet, de regeringspartijen een nog zwaardere pijp zouden hebben gerookt, dan nu al het geval was. De uitslag is een signaal, dat Wim Kok grote kans maakt om op zijn laatst in 1990 minister-president te worden. De aanloop naar zo'n uitspraak van de kiezers is op 18 maart voor ons begonnen.
Ook dit congres zal daar de basis voor moeten leggen.
Als, opnieuw, de grootste partij zijn wij verantwoordelijk voor het wijzen van de weg uit de moeilijkheden waarin, naast de economische crisis, het regeringsbeleid onze bevolking heeft gebracht. Want met alle erkenning van het feit dat ook wij de wijsheid niet in pacht hebben, dat ook wij, op bijeenkomsten rond dit congres en daarna, moeten sleutelen aan betere oplossingen voor nieuwe maatschappelijke problemen, is het wel duidelijk dat het CDA/VVD-beleid inderdaad zijn eigen bijdrage levert aan het voortduren en deels verergeren van de economische, sociale en culturele problemen van de Nederlandse samenleving.
Het CDA/VVD-beleid, gekenmerkt door passiviteit van het kabinet, door het dogma van de terugtredende overheid, door een kil saneringsbeleid, dat het gevolg is van de allesoverheersende doelstelling van tekortvermindering door uitgavenvermindering.
Een dergelijk beleid moet leiden tot het nauwelijks meer dalen van de werkloosheid, tot het ontbreken van
overeenstemming in het sociaal overleg, tot het verloederen van woonmilieu en infrastructuur, tot de stagnatie in het eerlijk verdelen van betaald en onbetaald werk, tot het verscherpen van de maatschappelijke ongelijkheid en tot het ontstaan van moedeloosheid in de kringen van achtergestelden, die aan hun lot worden overgelaten.
Natuurlijk, ook wij ontkennen niet de grote problemen die voor elk regeringsbeleid worden opgeroepen door economische en maatschappelijke veranderingen. En zoals gezegd, wij menen niet de wijsheid in pacht te hebben. Ook onze partij staat voor nieuwe problemen. Sommige van de beleidsinstrumenten, waarmee vorige generaties van sociaal-democraten de sociale en culturele gevolgen van het kapitalisme hebben

bestreden, gaven weliswaar rechten aan de voorheen rechtelozen, maar hadden ook ongewenste maatschappelijke gevolgen, bij voorbeeld een uit de hand lopende bureaucratie. De maatschappelijke vooruitgang bracht ook nieuwe sociale processen in beweging die om nieuwe antwoorden vragen, zoals de individualisering en de behoefte aan democratisering van maatschappelijke verbanden.
Het democratische-socialisme is actueler dan ooit. De kapitalistische economie brengt immers op steeds groter schaal verspilling, milieubederf en onaanvaardbare ongelijkheden in inkomen, kennis en macht met zich mee. Maar dat democratische-socialisme zal zich wel moeten vernieuwen.
Er zijn dan ook commissies aan het werk om een brede discussie daarover in de partij voor te bereiden. Een discussie over nieuwe beleidsantwoorden, maar ook over de werkwijze van de partij en over een nieuwe aanpak voor het zoeken van samenwerking met andere partijen en maatschappelijke krachten. Overeenkomstig een uitspraak van de partijraad zijn wij dus bezig ons zowel programmatisch als organisatorisch en strategisch te heroriënteren.
Vanavond en vrijdagavond vinden op dit congres al achtergronddebatten plaats, waaraan ieder van U en een aantal genodigden kunnen deelnemen. Leden van de zogenaamde vernieuwingscommissies zijn aanwezig om naar de in deze debatten geopperde ideeën te luisteren en ze waar mogelijk in hun verdere werk te betrekken. Dat alles zal moeten leiden tot een breed opgezette discussie-nota, die door het straks door U te kiezen nieuwe Partijbestuur in september aan de partij-afdelingen zal worden voorgelegd. In die nota zal uiteraard ook worden aangegeven hoe vervolgens op basis van deze afdelingsdiscussies beslissingen over beleidswijzigingen van de partij zullen worden voorbereid.

Ook op de eigenlijke besluitvormende congreszittingen van vandaag en morgen komen overigens punten aan de orde, die voor de nagestreefde versterking en vernieuwing van de partij belangrijk zijn. Ik denk aan het voorstel om, met behoud van een grote beslissende invloed van gewesten op de kandidatenlijsten van de Tweede Kamer, toch meer garanties te scheppen voor een evenwichtige en kwalitatief goede samenstelling van de Kamerfraktie. Ik hoop van harte dat de discussie over het voorstel van het Partijbestuur zal worden gevoerd op basis van een gezamenlijke wil om zulke garanties te vinden. Want een partij die de kiezers oproept te stemmen voor een actief,

samenhangend en kwalitatief goed overheidsbeleid, moet ook zorgen voor het naar voren brengen van een zo sterk mogelijke Kamerfraktie om dat betere overheidsbeleid ook te kunnen realiseren.
En dan is er de discussie over referendum en volksinitiatief. Het door onze minister Ed van Thijn gevraagde rapport van de Staatscommissie-Biesheuvel biedt een kans om, na vele mislukte pogingen van links in de richting van democratisering en staatsrechtelijke vernieuwing, toch nog een grotere betrokkenheid van de bevolking bij de politieke besluitvorming te bevorderen. Helaas zijn ook hier alweer negatieve reacties uit andere politieke partijen gehoord. Het PB vindt dat wij als grote partij nu toch zouden moeten aandringen op overname door een voldoende parlementaire meerderheid van deze voorstellen. Iedereen ziet toch dat er veel mankeert aan de deelname van de burgers aan het politieke proces. Dat een eenmaal gekozen vertegenwoordiging mede daardoor bij bepaalde afzonderlijke problemen te gemakkelijk de volkswil naast zich neer kan leggen. Als de voorwaarden, waaraan referendum en volksinitiatief zouden moeten voldoen goed worden omschreven, (en de uitspraak die wij aan het congres vragen, geeft daar alle ruimte voor) dan kan de mogelijkheid van zo'n beroep op het volk zowel de kwaliteit van de parlementaire besluitvorming als het draagvlak daarvoor onder de bevolking belangrijk vergroten. Een positieve uitspraak van U, congres, zou ook andere partijen ondanks hun aanvankelijke reserves er toch in ieder geval toe moeten brengen om de deur niet al bij voorbaat dicht te gooien voor een gedachte, die de betrokkenheid van burgers bij de parlementaire democratie kan versterken.
Een congres van vernieuwing. Ik herhaal nog eens de zo verheugende derde reden, waarom ik meen dat we kunnen spreken van nieuwe kansen voor de Partij van de Arbeid en voor die miljoenen mensen die hun hoop op onze partij hebben gevestigd. De regeringscoalitie bleef bij de verkiezingen onder de 50%.
Lubbers zei aan de vooravond van de Statenverkiezingen dat het bij een tegenvallende verkiezingsuitslag moeilijker regeren zou worden voor zijn kabinet. Er zou ook meer rekening met een versterkte oppositie moeten worden gehouden. Wij wachten met belangstelling de uitvoering van die goede gedachte af en zullen er de uitvoerders van het regeerakkoord regelmatig aan

herinneren.
Ook de VVD heeft zich inmiddels gemeld als een mogelijke coalitiepartner voor de PvdA.

Als dat meer zou betekenen dan vroegere soortgelijke aankondigingen, dan is dat goed nieuws. Wij van de PvdA zijn het eens met wat minister de Koning in een interview met de Volkskrant zei: "Een coalitie tussen constructieve democratische partijen moet niet op voorhand onmogelijk zijn". Maar het doet wel vreemd aan dat alleen Voorhoeve zelf daarover mag spreken. De rest van de fractie mag niet speculeren over een andere mogelijkheid dan het CDA. Maar ook voor gemuilkorfde VVD-ers geldt een oud socialistisch woord: "De gedachten zijn vrij."

Het is ook wel jammer dat Voorhoeve noch de Koning er blijk van geven te begrijpen dat, om Burger nog eens te citeren, ook socialisten alleen kunnen regeren als er ook vanuit hun opvattingen iets te regeren valt. We moeten volgens beiden "realistisch" worden, zowel op het punt van het inkomen van de laagstbetaalden, als op het punt van de bewapeningspolitiek. Het is me het realisme wel.

De Koning zit ook nog steeds erg hoog te paard. In het zelfde Volkskrant-interview gaat hij ervan uit dat het CDA toch wel weer aan de bak zal komen. In zijn eigen woorden: "Ze kunnen ons voor rotte vis schelden, maar als het puntje bij het paaltje komt, dan moeten ze." En dan maar klagen over socialisten die het klimaat bederven, waardoor bezoekers van CDA-vergaderingen hem hebben bezworen om toch nooit meer met de PvdA te regeren. Misschien zijn dat wel die naar het CDA overgelopen anti-socialisten, waarvan Voorhoeve beweert dat ze niet meer bij de VVD zijn te vinden. Maar bij de traditionele CDA-aanhang groeit ondertussen wel de onvrede over de onrechtvaardigheid van het no-nonsense beleid.

Het lijkt me goed nog eens duidelijk te zeggen hoe socialisten aankijken tegen de vraag wanneer er voor hen wat te regeren valt.

Wij van de Partij van de Arbeid zetten ons in voor een beleid van continuiteit en vernieuwing. Wij zijn een partij van mensen die idealisme met praktisch handelen willen verbinden. Principieel socialistisch in inspiratie en doelstellingen, maar pragmatisch in het zoeken naar mogelijkheden tot realisering van die doelstellingen. Bereid tot een open dialoog en tot compromis, maar dan wel onder de voorwaarde van serieuze onderhandelingsbereidheid bij de ander. Wij sluiten daarbij geen enkele democratische partij uit.

Wel zullen daarbij voor ons altijd de prioriteiten gelden van eerlijk delen, van zorg om de kwaliteit van de toekomst, van een onverbrekelijke samenhang tussen economisch herstel en maatschappelijke vernieuwing. Gericht op het realiseren van een solidaire

samenleving, waarin voor iedereen een perspectief bestaat op een zinvolle toekomst. Waarin geen burgers van de

eerste en de tweede rang bestaan. Waarin uitkeringsgerechtigden niet worden achtergesteld.
Een partij, waarin de verdere uitbouw van de politieke, economische en sociale democratie richtsnoer is voor het politiek handelen. Ik hoop en vertrouw dat wij ook in dit congres goede besluiten zullen nemen bij het in die geest uitzetten van beleidslijnen voor de naaste toekomst.